

L'EDUCACIÓ PEL DESENVOLUPAMENT COM A MARC PER A UN ALTRE ASSESSORAMENT POSSIBLE

Llorenç Planes

Mestre, psicopedagog i professor d'animació sociocultural

Benjamí Moliné

Mestre. Membre del grup de treball Educació i Desenvolupament

Joan Bonals

Psicòleg de l'EAP del Berguedà

RESUM

"L'EDUCACIÓ PEL DESENVOLUPAMENT COM A MARC PER A UN ALTRE ASSESSORAMENT POSSIBLE"

Un altre assessorament hauria de ser possible, per a donar resposta a una altra educació, al servei d'un altre món possible. L'Educació pel Desenvolupament és una proposta que posa èmfasi en el creixement de les persones autònomes i crítiques, competents en les relacions amb els altres, compromeses socialment i en la cura mediambiental. L'assessorament i l'orientació poden comprometre's, també, amb aquests nous reptes de l'educació.

Paraules clau: assessorament psicopedagògic, educació inclusiva, col·laboració, equitat, societat

ABSTRACT

"EDUCATION FOR DEVELOPMENT AS A FRAMEWORK FOR ANOTHER POSSIBLE ADVISORY"

Another advice should be possible in order to respond to another sort of education in the service of another possible world. Education for Development is a proposal that fosters the growth of autonomous individuals with critical awareness, relevant relationships with others, socially committed and caring about the environment. Advice and guidance might get involved in these new challenges of education.

Keywords: educational psychology, inclusive education, co-operation, equity, partnership

Els professionals de l'educació que treballem en el camp de l'assessorament coincidíem, sens dubte, en la convicció que urgeix una profunda transformació en el món educatiu. I no pas en temes de detall. Hi ha qui diu, i ben segur també que hi estaríem d'acord, que l'educació està atrapada al segle XIX.

En assessorament psicopedagògic i en orientació a centres pensem que ens passa quelcom semblant. No estem atrapats al segle XIX perquè en aquell temps no existíem. Però potser si que ho estem a la dècada dels vuitanta del segle passat.

La pedagogia, la psicologia, la sociologia - i els qui ens hi hem format - haurien de servir, entre altres coses, per a trencar cultures i pràctiques obsoletes en els centres educatius i per a fer una col·laboració significativa en aquest sentit. En canvi, de vegades tenim la sensació que servim més per apuntalar que no caigui allò que ja fa molt de temps que hauria d'haver desaparegut per anacrònic: els llibres de text entesos com una Bíblia a seguir, les taules ben arrengrades mirant

cap endavant per evitar qualsevol tipus d'interacció entre alumnes, la dialèctica mestre transmissor de coneixement - alumne receptor, els horaris inflexibles per matèries estrictament compartimentades, o l'avaluació sumativa usada com a recurs de poder del docent per gratificar, intimidar, penalitzar, posar en evidència l'alumnat o marcar distàncies. En definitiva: el què, el com i el quan dels processos d'ensenyament i aprenentatge i de l'avaluació propis de dècades passades.

Si més no per aquesta raó, entenem que és essencial replantejar-nos, una vegada més, el nostre paper en el món de l'educació. Per aquest objectiu un bon fil conductor pot ser fer una lectura històrica, que posi sobre la taula les tres dècades i mitja que van des de la creació dels primers equips d'assessorament psicopedagògic fins el moment actual. Sense oblidar les creatives aportacions que molts equips multidisciplinaris anteriors havien iniciat a diferents llocs del nostre país.

En tot cas, quan ens van crear, a inicis de la dècada dels vuitanta, se'ns va dir - i molts ens ho vam creure -, que érem agents de canvi. Els qui ens ho crèiem estàvem convençuts que la pedagogia, la psicologia i el treball social havien de servir, emfàticament, per transformar allò que cal transformar a les escoles i als instituts.

Durant els primers anys es va fer evident la creativitat - també la ingenuïtat - de qui comença una feina nova amb moltes ganes d'arribar a l'excel·lència. Vam explorar moltes i molt variades vies de treball, algunes certament amb bons resultats. Era un moment on no existien els dictàmens, no es parlava de TDAH, la càrrega burocràtica que suportàvem era raonablement moderada. Vetllàvem per aportar una mirada al sistema educatiu a una altra distància que la dels mestres i professors que treballen cada dia a les aules. I ens reuníem cada any a diferents indrets per intercanviar bones pràctiques, posar en comú els avenços que havíem fet i esbossar-ne de nous.

Al cap d'uns anys, de mica en mica, se'ns va anar eixamplant el temps que dedicàvem a fer feines més pròpies d'un buròcrata que d'un psicòleg, un pedagog o un treballador o treballadora social: tramitacions, informes per a demanar recursos... Alhora vam veure augmentar llistes de demandes d'intervenció a casos individuals, sempre individuals!, que en bona part es podien interpretar com un "no m'ajudis a canviar el què treballo ni el com, sinó a eliminar els símptomes que genera el funcionament del sistema, que a més no reconec com a tals símptomes". L'una cosa i l'altra juntes ens van ser significatives per a treballar cada vegada més atabalats, més atrapats en el sistema, amb més dificultat per a aportar una necessària mirada reflexiva que ajudés a parar i repensar les pràctiques que els equips docents porten a terme dins els centres.

A inicis de segle ja es parlava d'educació inclusiva. Suposadament deixàvem enrere la "integració". Feia quatre anys de la *Conferència de Salamanca*. Una mica més tard, l'any 2002, Ainscow i Booth publicaven *l'Índex per a la inclusió*. En aquest text els autors definien la seva proposta educativa en termes amplis, de crear cultures, polítiques i pràctiques inclusives. El nostre Departament d'Ensenyament va aplaudir la proposta. Des dels EAP la vam celebrar. Algunes persones autoritzades del país i de fora la van adaptar als contextos específics. Es veia com una proposta prometedora, que ens podia treure dels models d'intervenció psicopedagògica dels anys 80, on centràvem bàsicament la nostra intervenció en l'atenció als suposats

dèficits dels alumnes, en intervencions "micro", allà on es manifestaven, diguem-ne, els "síntomes". Els autors definien d'una manera tan àmplia la inclusió, que alguns estàvem convençuts que mai més es tornaria a pensar en termes d'"inclusió d'alumnat amb nee", i que es passaria a un model centrat en l'atenció a la diversitat a les aules ordinàries. I que els EAP ens centràrem emfàticament a ajudar a crear cultures, polítiques i pràctiques inclusives.

Vana Il·lusió!

Després de més d'una dècada de l'*Índex* continuem atabalats, amb excessives tasques impròpies, donant respostes d'urgències, molt centrats en els dèficits, en els suposats "problemes" que tenen els alumnes "dins el cap", atrapats en el sistema i fent derivacions perquè es mediquin alumnes que de vegades estan tips de seure sis hores diàries sense entendre el què se'ls explica i escoltant allò que no els interessa. I, en canvi, tenim escassa dedicació al treball centrat en l'atenció a la diversitat, per dalt, pel mig i per baix, a col·laborar en la innovació metodològica, a analitzar la pràctica educativa dins les aules, a sistematitzar el treball en equip del professorat i a acompanyar els processos de millora general dels centres.

Però, des de l'*Índex per a la Inclusió* –per posar una referència- fins ara ha passat una dècada i mitja. I conceptualment hi ha hagut una evolució que ha fet més evident encara que la inclusió entesa en termes amplis abasta també, no cal dir-ho, la inclusió social; que els centres educatius s'han de comprometre i han de comprometre l'alumnat a favor d'*aquest altre món possible*. Que això suposa un nou pas en la transformació de l'educació. I que la psicologia, la pedagogia, la sociologia, i els assessors i assessores, i orientadores i orientadors que treballem en educació no podem mirar cap a una altra banda i desentendre'ns-en en el nostre treball del dia a dia. Aquesta altra educació possible, que requereix un altre assessorament, s'emmarca, al nostre entendre, en el context de l'Educació pel Desenvolupament (EpD), que promou l'educació d'una ciutadania compromesa en la transformació social i que, per fer-ho, té en compte quatre dimensions: la personal, la de relació amb els altres, la social i la mediambiental, que despleguem a continuació:

- La dimensió personal promou el desenvolupament de cada alumne com a persona autònoma, crítica i compromesa. Perquè sàpiga reconèixer millor els propis punts dèbils i actuar en conseqüència, perquè aprengui a ser més autònom i perquè desenvolupi la capacitat de comprometre's en la millora dels contextos de vida quotidiana i també dels més allunyats.
- La dimensió de la relació amb els altres té com a objectiu millorar la competència social, formulada en termes d'empatia, de respecte, d'equitat. Pretén desenvolupar l'empatia, establir relacions equitatives, d'ajut i de col·laboració, incorporar maneres de ser i de fer assertives, posar l'educació al servei de fer ciutadans i ciutadanes socialment competents en les seves relacions amb els altres.
- La dimensió del desenvolupament social pretén educar les capacitats necessàries per contribuir a la millora com a col·lectiu social. En aquest sentit treballa la capacitat d'exercir la crítica i d'indignar-se davant els privilegis, les injustícies i la discriminació que generen violència estructural de tot tipus, i la capacitat de comprometre's a favor de la participació

democràtica i la justícia. Per tant, inclou, si més no, els drets humans, la governança, la cultura de pau, l'economia social i el comerç just, i les diversitats: multiculturalitat, raça, gèneres, cosmovisions...

- La dimensió mediambiental es proposa desenvolupar la capacitat de la cura del medi, tant proper com general. Pretén educar la consciència mediambiental, les actituds i pràctiques a favor de la cura del planeta. Es proposa educar en la millora de la capacitat de reduir, de reciclar, de reutilitzar i de compartir en les accions habituals de la vida diària.

El desenvolupament harmònic d'aquestes quatre dimensions proporcionarà el context, la direcció, el sentit i la coherència de l'educació en valors que marcarà la cultura de centre.

En la necessària revisió del *què s'ensenyava* als centres educatius, l'orientació i l'assessorament psicopedagògic hi tenen un paper. El *què s'ensenyava* ha de ser coherent amb les finalitats educatives que es volen assolir. Acabar tot el temari, pretendre que tot l'alumnat de l'aula segueixi el mateix ritme o avaluar només els continguts conceptuals és incompatible amb l'aprenentatge significatiu i competencial, amb l'atenció a la diversitat, amb el respecte a la diversitat de ritmes, nivells interessos i motivacions. En aquest context estressant marcat pel ritme frenètic en el que ens trobem immersos els docents i nosaltres hem d'aprendre a substituir les actuacions reactives, per sortir del pas, per intervencions de qualitat que ens permetin reflexionar, escoltar-nos, compartir, i promoure conjuntament una altra educació possible.

Dit això, considerem que tan important com la revisió del *què s'ensenyava* és plantejar-nos la pregunta sobre el *com* ensenyar. La psicologia i la pedagogia, i els qui ens hi hem format tenim, per descomptat, coses a dir sobre les maneres d'ensenyar.

Hem de revisar, també, el concepte de *qui* educa. La nostra col·laboració amb la resta d'agents implicats en el procés educatiu es fa imprescindible per replantejar-nos conjuntament el trànsit d'una concepció del docent com a únic agent que educa a integrar i corresponsabilitzar la diversitat de professionals i d'escenaris educatius que participen en el procés. Així mateix, no podem desatendre la qüestió de *on* s'ensenyava.

Finalment, no podem deixar de fer-nos la pregunta més important: el *perquè* de les nostres intervencions i el sentit de la finalitat educativa que perseguim. Aquesta reflexió ens ajudarà a definir i clarificar els objectius, i donarà sentit i resposta a les nostres actuacions i als processos de transformació que promovem.